

надходження перераховує своїм членам.

Отже, в аграрному секторі України найпоширенішими суб'єктами малого бізнесу є фермерські господарства, особисті селянські господарства, та сімейні ферми. Їх особливості створюють тандем із вимогами сталого розвитку у тріаду соціо-еколого-економічних переваг. З точки зору соціальної складової, на ряду з трудовою зайнятістю сільського населення вони забезпечують збереження соціо-культурних елементів української селянської родини, протекцію та реставрацію національно-культурних надбань, цінностей та традицій, а також збереження екології, оскільки господарювання в своїй близькості розташування до місця проживання має здійснюватись з меншим рівнем хімізації.

Література:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фермерське господарство» щодо стимулювання створення та діяльності сімейних фермерських господарств» № 1067-VIII від 31.03.2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-19#Text>
2. Збарський В. К. Малі форми господарювання як середовище формування середнього класу на селі. Науковий погляд: економіка та управління. 2019. № 3. С. 198–206.
3. Зубар І. В. Інституційне забезпечення організації сталого землекористування: світовий досвід та перспективи в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 5. С. 109-122.
4. Зубар І. В. Концептуальна модель розвитку сталого землекористування фермерських господарств. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 4. С. 87-104.
5. Зубар І. В., Яременко О. І., Онищук Ю. В. Перспективи розвитку земельних відносин фермерських господарств в умовах децентралізації публічної влади в Україні: монографія. Вінниця: Рогальська І. О., 2021. 247 с.
6. Свиноус І. В., Ібатуллін М. І. Перспективи розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. № 14. С. 111–115.
7. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року (проект). <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=64508&pf35401=462260>
8. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ ПРАКТИКИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

РАДІОНОВ В. С., аспірант кафедри менеджменту і публічного адміністрування
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків, Україна*

Актуальність проблеми дослідження настанов у поведженні з відходами визначається необхідністю розв'язання суперечностей, що поглиблюються і наростають, між негативними і позитивними соціальними екологічними практиками за умов викликів наростаючого забруднення відходами в

мегаполісах світу. З метою забезпечити вирішення зазначеної проблеми Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням від 8.11.2017 р. №820-р схвалив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року. Виходячи з тексту Національної стратегії термін управління відходами передбачає здійснення заходів щодо багаторазового використання природних ресурсів, перероблення відходів, утилізація відходів. Однак, за оцінками фахівців, повторне перероблення відходів не перевищує 3% від їх загальної кількості [1].

Практики роздільного збирання відходів засвідчили, що динаміка на сьогодні мало змінилася – відходи сортують лише 7-9% населення України. Як причини відмови від сортування наводять зовнішні умови, наприклад, у місті немає інфраструктури для сортування відходів або не знають, як здійснювати сортування відходів. Дослідження показало, що основна частина населення не брала участі в сортуванні сміття і найближчим часом не збирається це робити (індиферентні). Основні стимули до сортування однакові – наявність контейнерів, упевненість у тому, що розсортовані відходи пройдуть вторинну переробку, своєчасно будуть вивезені. Хоча кількість контейнерів на душу населення – важлива ланка, проте ще не є гарантією того, що вони будуть використовуватися [2].

Група Світового банку зазначає, що екологічні проблеми не є дуже важливими для українців і мало впливають на їхні екологічні звички, українці екологічні лише тоді, коли це не потребує великих зусиль [3]. Тому, на наш погляд, необхідно докладніше вивчити установки, мотивацію і дії щодо проблеми відходів. Тут можна виокремити два найперспективніші напрями.

По-перше, з позицій формування єдиного еколого-політичного простору і ресурсощадних практик, які вивчали зарубіжні соціологи, наприклад, Бек, Гідденс, Луман. Про важливість зниження кількості відходів через практики писали Д. Медоузи. Ланцюжок ресурсощадних практик населення можна уявити так: найпріоритетніше – відмова від споживання та або вибір біорозкладних продуктів, а також продуктів, що завдають найменшої шкоди навколишньому середовищу; потім дбайливе використання продукту, а після використання – відповідальна утилізація. Саме останній пункт найважливіший, оскільки від того, наскільки правильно розділяються відходи і чим більше їх повертається назад у цикл, залежить збереження природних ресурсів. Цей напрям допомагає нам розділити практики на конструктивні (екологічні) і деструктивні.

По-друге, з 70-х рр. XX ст. теорії екологічно орієнтованої поведінки досліджували комплекс мотивації, екологічно-орієнтованих дій і цінностей, що знижують навантаження на довкілля, за основу було покладено принципи теорії раціонального вибору та біхевіоризму [4]. Практики роздільного збирання відходів та інших форм ресурсощадної поведінки вивчають за допомогою теорій запланованої поведінки, що пояснює чільний вплив інститутів і суспільства на формування проекологічної поведінки, моделлю нормативної активації, яка передбачає зміну поведінки через раціональне переосмислення конструктивних та деструктивних для природи практик у якості особистої

вигоди для індивіда, моделлю Value-Belief-Norm, яка досліджує баланс між «егоїстичними» та «біосферичними» цінностями [5,6].

Ці концепції об'єднані тим, що вони розглядають цінності, норми, особисту відповідальність та інституціональний контроль, але по-різному пояснюють шлях слідування екологічно орієнтованій поведінці (роздільному збиранню, усвідомленому споживанню, економії). Автори теорій припускають, що є тимчасові та ресурсні витрати, зусилля, які необхідно докласти для здійснення екологічних дій, це не є «установкою» і її можливо деконструювати. Раціональність та економічні чинники можуть мати визначальний вплив на проєкологічну поведінку [7]. Так само теорії описують почуття відповідальності індивідів за свої дії як рушійну силу поведінки довкілля. Порівняння особистих норм і суспільних, а також контроль з боку суспільства дає змогу коригувати поведінку людини (споживати те, що завдає меншої шкоди навколишньому середовищу, розділяти відходи). Передбачається, що чим більшим буде контроль з боку екологічних нормативів за індивідом і чим міцніше укріплюють екологічно орієнтовані норми поведінки, тим імовірніше вони будуть практикуватися в управлінні відходами.

Дослідження показали, що технологічна структура формує проєкологічну поведінку, важливо приділяти увагу інфраструктурі в управлінні відходами, енергозбереженню, практикам домогосподарства, а сучасні технології суттєво спрощують впровадження екозвичок [8]. Важливо враховувати поняття комфорту, який відіграє головну скрипку в проєкологічній поведінці, наприклад у випадку з еко-активістами [9].

Відходи сприймаються як знеособлений процес, але в елементах концепції «цінності – переконання – норми» Value-belief-Norm є три цінності, що становлять вихідну поведінку, – біосферичні, альтруїстичні та егоїстичні, що складають певне співвідношення. Також елементи аналізу включають:

- 1) екологічний кругозір;
- 2) прорахунок несприятливих наслідків для значущих об'єктів, які наділені цінністю;
- 3) пошук можливості запобігти шкоді.

Література:

1. Чи потрібні Україні сміттєспалювальні заводи? URL: <https://kte.kmda.gov.ua/chy-potribni-ukrayini-smittyespalyuvalni-zavody-ukrayina-komunalna-25-06-2019/>
2. Дорожня карта реалізації Закону України «Про управління відходами»: збірка матеріалів Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології» (м. Київ, 24–25 листопада 2022 р.). Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2022. 248 с. URL: https://grecolc.law/wp-content/uploads/2023/02/Tekst_Zbirky_Forum_Vidhody_-2022_.pdf
3. Збірка кейсів «Європейські практики екологічної відповідальності та свідомого споживання» / М-во освіти і науки України, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара; О.А. Зінченко, І.Ю. Приварникова, В.С. Яковенко, В.С. Редько, О.В. Пашенко. Дніпро : 2023. 172 с. URL: https://www.dnu.dp.ua/docs/Jean%20Monnet/Zbirka%20keisiv_DOC.pdf

4. Koger S., Winter D. N. The Psychology of Environmental Problems. New York: Psychology Press, 2010. URL:
https://books.google.com.ua/books?id=1uR4AgAAQBAJ&pg=PT21&hl=ru&source=gbs_selected_pages&cad=1#v=onepage&q&f=false
5. Stern P. C. Understanding individuals' environmentally significant behavior. // Environmental Law Reporter: News and Analysis. 2005. URL:
https://www.researchgate.net/publication/237713852_Understanding_Individuals'_Environmentally_Significant_Behavior
6. Stern P. C. New environmental theories: toward a coherent theory of environmentally significant behavior // *Journal of social issues*. 2000. Vol. 56 (3). Pp. 407–424. URL:
https://www.uni-goettingen.de/de/document/download/2170a4cf4ce55cbdfb2856011a8930bb.pdf/08_stern_2000.pdf
7. Kollmuss A., Agyeman J. Mind the gap: why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior? // *Environmental Education Research*. 2002. Vol. 8, № 3. Pp. 239–260. URL:
https://www.researchgate.net/publication/235363126_Mind_the_Gap_Why_Do_People_Act_Environmentally_and_What_Are_the_Barriers_to_Pro-Environmental_Behavior
8. Latour B. Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory. Oxford: Oxford University Press, 2005. URL:
https://writeprofessionally.org/tpc-theory/files/2019/02/Latour_Reassembling.pdf
9. Shove E. Converging Convention of comfort, cleanliness and convenience // *Journal of Consumer policy*. 2003. № 26. Pp. 395–418. URL:
<http://seedconsortium.pbworks.com/w/file/fetch/45925154/shovecomfort.pdf>